
Medisinsk årbok – ungdommelig 43-åring eller anakronisme?

KOMMENTAR

ANETTE FOSSE

Øvermo legesenter

Mo i Rana

Medisinsk årbok er et av mange spennende, nordiske fellesprosjekter. Målsettingen er å sette både lokale og internasjonale nyvinninger inn i et nordisk perspektiv. I sitt 43. år er Medisinsk årbok fortsatt levedyktig, selv om opplagstallene synker.

Da jeg fikk *Medisinsk årbok 2000* til anmeldelse, ble jeg nysgjerrig på historien til et slikt – på sett og vis – idealistisk prosjekt. Hvordan overlever en medisinsk årbok i mylderet av leseverdige (og ikke-leseverdige) publikasjoner, i en tid da medisinske sannheter endres fortere enn trykksverten kan tørke, og verdensveven har gjort sitt definitive inntog som høyhastighetsinformasjonskanal?

Jeg oppsøkte de nærmeste kildene, redaktørene Gert Almind og Per O. Hjortdahl, som etter entusiastiske innspill henviste meg videre til mangeårig (nå tidligere) redaksjonsmedlem Christian F. Borchgrevink og til Munksgaard forlag.

Historien

Medisinsk årbok så dagens lys i 1957 – 58 som et nordisk samarbeid. Ideen var å bidra til oppdatering på ulike medisinske felter, slik at alle leger uavhengig av spesialisitet kunne finne noe av interesse. I første omgang var det de brede sykehusfagene som var representert. De norske initiativtakerne var indremedisinerne Knut Aas og Olaf Rømcke samt kirurgen Leif Efskin. De første årene kom årboken ut annethvert eller tredjehvert år, men siden 1965 har den vært en årlig foreteelse. Temavalget bar til å begynne med preg av redaktørkretsens spesialiteter, men midt på 1970-tallet ble redaksjonen beriket med psykiatri og allmennmedisin. Fra Norge kom Nils Retterstøl og Christian F. Borchgrevink. I tillegg var pediatrien representert ved Sverre

Halvorsen. De siste 15–20 årene har årboken inneholdt en bred sammensetting av emner fra den medisinske arena, ”et skandinavisk smørgåsbord”, som Hjortdahl skrev i forordet til 1997-utgaven.

En nordisk dugnad

Den danske utgaven utgis av Munksgaard forlag, og den norske av Olaf Norlis Bokhandel. Utgivelsen er derfor til dels kommersiell, men først og fremst er dette et faglig, idealistisk produkt, som skapes av en entusiastisk og faglig sterk redaksjonskomité i samarbeid med bidragsyterne. Redaktørene ansettes av forlaget, og komiteen finner selv etterfølgere når noen av medlemmene går ut. De fleste redaksjonskomitémedlemmene sitter i mange år, slik uttrykte Stephan Rössner det i et forord: ”Att få medverka i redaktionskomiteen för Medicinsk årbog er ett stimulerande intellektuellt eventyr och en tverrvetenskaplig upplevelse.”

Redaksjonskomiteen hadde i mange år sju medlemmer: tre fra Norge, tre fra Danmark og en fra Sverige. Nylig bestemte Sverige seg for ikke å videreføre engasjementet, og komiteen består nå av tre dansker og tre nordmenn. Men den nordiske plattformen er fortsatt grunnlaget, så redaksjonskomiteen lar seg også inspirere av de tre øvrige nordiske landene. De siste par årene har flere av redaksjonskomiteens ”gamle garde” takket av. Med det har komiteen bl.a. endret kjønns sammensetting fra 100 % mannsdominert, til at to av seks er kvinner. Rigmor Austgulen fra Norge representerer bred erfaring fra pediatri og administrasjon og ledelse. Nytt av året er at det dansk-norske samarbeidet er styrket med en felles redaksjon, bestående av allmennmedisinerne Per O. Hjortdahl og Gert Almind.

Slik blir en årbok til

En gang i året møtes redaksjonskomiteen til rådslagning i København. Hvert medlem har med seg 10 – 15 forslag til temaer, som må presenteres med tyngde og veltalenhet, før det gjennom en intens og intellektuelt spennende diskusjon siles ut 20 – 25 emner. I denne prosessen skal det tas hensyn til at årboken skal inneholde en blanding av basalforskning, klinisk praksis, aktuelle debatter og tverrfaglige innslag. I tillegg skal det være en geografisk spredning som omtrent tilsvarer den nasjonale leserfordelingen. Selv om det nå kun er dansker og nordmenn i redaksjonen, ønsker man fortsatt å ha med innslag fra de andre nordiske landene.

Etter at emnene til neste årbok er bestemt, kontaktes aktuelle forfattere, som skriver artiklene i løpet av et halvt år. De fleste som forespørres, svarer ja til oppdraget. At det på den måten er mulig ”å velge på øverste hylle”, bidrar til Medisinsk årboks høye faglige standard. Artiklene blir ikke utsatt for referee-vurderinger, men de to redaktørene gjennomgår alle bidrag. Munksgaard forlag står for layout og god teknisk kvalitet.

Hva er det med svenskene?

Et stadig tilbakevendende spørsmål for redaksjonskomiteen og forlaget, er hvorfor salget av Medisinsk årbok fordeler seg så ulikt i de nordiske landene. Vel 2/3 av opplaget på omkring 3 000 selges i Norge, en knapp tredel i Danmark/Island og bare noen ganske få hundre eksemplarer går til Sverige og Finland. Ingen har kunnet gi noen god forklaring på dette fenomenet, men man har spurt seg om den er så enkel at svensker og finner ikke er komfortable med å lese dansk og norsk. Kanskje finnes det også en faglig og kulturell begrunnelse?

Er Medisinsk årbok liv laga?

De siste årene har opplagstallene sunket også i Danmark og Norge. Det er nærliggende å tenke at andre informasjonskanaler beslaglegger mer av legenes tid. Man har luftet muligheten med å legge årboken på Internett, men arbeidet med dette er kommet kort. Med økende kunnskapsmengde og subspesialisering av medisinsk virksomhet må vi bruke mer tid på å holde oss oppdatert på eget felt. Det blir mindre plass til tverrfaglig tankegang, selv om det kanskje er viktigere enn noensinne for å hindre fragmentering av medisin som fag og profesjon.

Kan det også tenkes at selve årbokkonseptet er problematisk i en tid da medisinske sannheter varer kort og informasjonsmengden er uoverkommelig? Med en produksjonstid på bortimot et år er mye ny viten allerede blitt gammel på utgivelsestidspunktet. Det er her årboken har en nisje: å belyse langsgående debatter, men også tidsaktuell kunnskap sett i en bredere, tverrfaglig sammenheng, forankret i den nordiske kulturen. Slik kan Medisinsk årbok utgjøre et nødvendig tilskudd til god faglig balanse for alle leger i Norden, med utgangspunkt i felles nordisk språk, kultur og menneskesyn.

Publisert: 30. juni 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 28. juli 2026.